

Dünənin tale ortaqları keçmişi unuda bilməzlər

*Araqarışdıranların onları
üz-üzə qoymaq cəhdi əbəsdir*

Günün belə bir həqiqəti var: Xalqımızın gələcəyini düşünən elə bir azərbaycanlı tapmaq olmaz ki, o, qonşu ölkələrlə münasibətlərimizin korlanmasını istəsin. Qəsdən ara vurmağa çalışanlar, bizi daim münaqişələr məngənəsində saxlayıb zəiflətmək istəyənlər, bölgəyə sahiblənmək niyyəti güdənlər aramızda yaşasalar da, bizdən olmayanlar isə istisnadır. Tarixi və əbədi coğrafiyamızda rahat yaşamağın bir şərti də çevrəndəki ölkələrlə barış mühiti yaratmaq və o mühiti qoruyub saxlamaqdır.

(ardı 10-cu səhifədə)

Dünənin tale ortaqları keçmiş unuda bilməzlər

(əvvəli 1-ci səhifədə)

...Mənim doğulduğum balaca dağ kəndi keçmiş SSRİ ilə İran sərhədinin yaxınlığında. Atam və iki əmim faşizmə qarşı vuruşmuşdu. 20 yaşlı bir gənc olan, hələ ailə qurmamış atam savaşa 1939-cu ildə Fin müharibəsində başlamış, sonra İkinci Dünya müharibəsində Belorusiya cəbhəsində ağır yaralanmış, Kiyev və Saratov hospitalarında müalicə olunub evə buraxılmışdı. O biri qardaşlardan biri bütün blokada dövrünü Leninqradın müdafiəsində keçirmişdi. Digərinin savaşı yolu Yaponiya sahillərində bitmişdi.

Biz, müharibədən sonra doğulmuş uşaqlar, böyüklərimizin Rusiya, Ukrayna, Belorusiya torpaqlarında keçən savaşı illəri haqqında söhbətlərini milli qəhrəmanlıq dastanlarımız qədər maraqlı və qürurla dinliyirdik. Atamızın evimizin divarından asılı qalan dəri gödəkəsindən uzun illər Rusiya, Belorusiya çöllərinin bantı iyinə qarışmış qoxusu çəkməmişdi.

Zastavalara gedən sovet sərhəddçilərinin yolu tez-tez bizim kənddən düşürdü. Atam yol yorğunluq olan əsgərləri görəndə hökmənin bizim balaca evimizə döndərir, ya açıq evvanda, ya da evin böyükdəki çəmənləkdə onları yedizdirib-icizdirib yola salırdı. Qonaqlarımızın hansı millətdən olması kimsəni düşündürmürdü. Atam üçün isə onlar keçmiş döyüş yoldaşlarının övladları, sərhəddə keşik çəkən əsgər idilər! Onda hələ biz onların qoruduğu sərhədi Azərbaycanı iki yerə böldüyünü bilmirdik.

Keçmiş Sovetlər Birliyindən qopmuş respublikaların heç birində ruslar özlərini Azərbaycandakı qədər ərkiyün hiss etməyiblər və son ilin nisbi soyuqluğuna baxmayaraq, bu durum indi də davam edir. Bu ona görə deyil ki, ruslar Azərbaycana xoşbəxtlik gətirib və ya bizə həmişə qardaş gözü ilə baxıblar. Yox! Rusiyanın Cənubi Qafqaza gəlişi nəticəsində, əslində, Azərbaycan türklərinə məxsus Qacar səltənəti ikiye bölündü, kiçik də olsalar, hərəsi müstəqil bir dövlət olan xanlıqların varlığına xitam verildi. Azərbaycanın böyük hissəsi indi də İran deyilən dövlətin daxilindədir.

Bunun ardınca Azərbaycanın İrəvan və Qarabağ xanlıqlarının ərazisinə ermənilərin köçürülməsi prosesi, yəni tarixi Azərbaycan vilayətlərinin erməniləşdirilməsi dönməsi başlandı, sonralar isə İrəvan xanlığı ərazisində Ermənistan dövləti yaradıldı. Bu hadisələr Azərbaycan tarixində, ədəbiyyatında geniş işıqlandırılıb. Çar Rusiyanın öz ərazilərini genişləndirmək üçün Qafqazda apardığı ikili siyasətdən, müsəlman əhəliyə soyuq və bəzən amansız münasibətindən bəhs edən çox araşdırmalar var.

Lakin bunların heç birində birbaşa rus xalqı hədəf seçilməyib, düşmənlər elan edilməyib, ruslara qarşı nifrət, qisasçılıq toxumu səpilməyib. Əksinə, XII yüzildə yaşamış dahi Azərbaycan şairi Nizami Gəncəvidən başlayaraq ədəbiyyatımız Azərbaycan xalqının xarakterindəki humanizmə, tolerantlığa, insan sevgisinə sadiq qalaraq, bədii əsərlərdə rusların da obrazları yaradılıb, insan münasibətləri həmişə dəyişkən siyasətlərdən yüksək tutulub...

Sadə insanlar üçün İranda qalmış Güney Azərbaycanla ovaxtiki Sovet Azərbaycanını müqayisə etmək inkanı var idi və Arazın bu tayı nə qədər irəlidi, üstün görünürdüsə, bunun hamısını Rusiyanın adı və təsirinə bağlayır, “Rusiya üzümüzə Avropanı açdı” – deyirdilər. Quzey Azərbaycanda Şərqi ilk demokratik respublikası qurulub, teatrən, bələtdən, simfoniyadan tutmuş bir sıra çağdaş mədəniyyət növləri Rusiya üzərindən gəlmiş və Azərbaycan da bu sənət növlərinin dahi yaradıcıları yetişib.

Xalq çar Rusiyanın iki əsr boyu tökdüyü qanları da, 1920-ci il bolşevik işğalı zamanı milli hökumətin yüz minlərlə

tərəfdarına tutulmuş divanı da, 1937-ci il repressiyasını, deportasiyaları, kütləvi sürgünləri də, nəhayət, 1990-cı ilin Qanlı Yanvarını – yəni Sovet ordusunun Azərbaycana amansız hücumunu da xatırlayır...

Lakin azərbaycanlıların təbiətində keçmişə baxıb göz yaşı tökmək, tarixin faktlarını əbədi bir düşməncilik mövzusunə çevirmək xasiyyəti yoxdur. Bu, yaxşıdır, pisdir - deyə bilmərəm. Lakin biz qaranlıq səhifələri tez unudub ürəyimizi işığa, yaxşılığa, xeyirxahlığa, qəhrəmanlığa yönləndirməyə vərdişi eləmişik. Bunun əzabını çəkdiyimiz vaxtlar da olub, bunla belə, xasiyyətimiz dəyişilməyib və milli mentalitetin əlamətlərindən birinə çevrilib. Əksinə, Rusiyanın Azərbaycana qarşı hər bir xoş niyyəti həmişə minnətdarlıqla qarşılanıb.

Son iki əsrdə həyatımızdakı müsbət dəyişiklikləri Rusiyanın təsiri ilə əlaqələndirmək təkcə sovet ideologiyasının təbliğatı deyildi, bu, həm də xalqın səmimi qonşuluq, dostluq istəklərinin, Rusiya–Azərbaycan münasibətlərinin möhkəmləndirmək arzusunun ifadəsi idi. XIX yüzildən başlayaraq Azərbaycanın iqtisadi, mədəni, mənəvi həyatında yeni bir dövr başlanıb. Demokratik fikrin, realist ədəbiyyatın, xalqçılıq və maarifçiliyin, bir sıra çağdaş sənət növlərinin və ictimai mübarizə təfəkkürünün inkişafındakı bu yeni mərhələdə Rusiyanın, Rusiya üzərindən gələn Avropa yeniləşməsinin rolu inkaredilməzdir.

Neft sənayesinin sürətli inkişafı Bakını bütün dünyanın diqqət mərkəzinə çevirmişdi. İmperiyanın müxtəlif guşələrində insanların Azərbaycana axını başlanmışdı. Bu mühtidə yetişən, Rusiya və Avropada təhsil almış yeni ziyalılar dəstəsi Şərqdə ilk demokratik respublika olan Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin (1918–1920) yaranmasına nail olmuşdular. Bütün bu dövrlərdə tərəqqipərvər rus ziyalıları həmişə Azərbaycana dəstək vermişdilər.

Ancaq Azərbaycan da borclu qalmamışdı. Mən yalnız bir neçə epizodu xatırlatmaq istəyirəm. Çar Rusiyanın Mirza Kazım bəy şərqşünaslığın, general Əliağa Şixinski rus artilleriyasının atası sayılırdı. “Şərqi Lenini” adlandırılan Nəriman Nərimanov SSRİ Mərkəzi İcraiyyə Komitəsinin 4 sədrindən biri idi. İ.Stalinin repressiv siyasətini gördüyünə və buna etiraz etdiyinə görə zəhərlənib öldürülmüşdü. Məzarı bu gün də Kreml divarları yanında uyuyur.

Səksəninci illərdə hakim Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsi Siyasi Bürosunun üzvü, SSRİ Nazirlər Soveti sədrinin birinci müavini mövqeyinə yüksəlmiş Heydər Əliyev XX yüzildə sovet tarixinin ən parlaq simalarından biri olmuşdu. Onun xidmətləri və sırası ruslar arasında ki hörməti unudulmayıb. Keçmiş SSRİ-də “İkinci Bakı”, “Üçüncü Bakı” neft yataqlarının açılmasında, neft-qaz sənayesinin qurulması və inkişafında Azərbaycan alimləri və mühəndislərinin xidməti necə unudula bilər?

Bütün tarixçilərin və hərbçilərin etiraz etdiyi kimi, SSRİ-nin faşizm üzərində qələbəsində Bakı nefti müstəsna rol oynayıb. Hitler 1941-ci ildə Bakının işğalı əsas hədəf seçmişdi və qüvvələrinin böyük hissəsini Qafqaza yönəlmişdi. SSRİ-nin neft mənbələrindən biri olan Qroznı düşmənlərinə keçəndən sonra bütün düşmənlər əlinə keçəndən sonra bütün ağırliq Bakının və Azərbaycan neftçilərinin üzərinə düşmüşdü. SSRİ-nin neft ehtiyacının 70 faizini, təyyarə, tank yanacağınn 90 faizini Bakı verirdi.

Azərbaycanın müharibədə qazanılan qələbədəki rolu barədə həm Almaniya tərəfinin, həm də Sovet ordusu sərkərdələrinin fikirləri də unudulmayıb. Almaniya reysi açıq-aşkar deyirdi: “Əgər biz Bakı neftini ələ keçirməsək, müharibəni udacağaıq”. Sovet İttifaqı marşalları da Azərbaycan neftçilərinin qələbədəki

həlləddici xidmətlərini dəfələrlə qeyd etmişdilər. Marşal K.Rokossovski demişdi: “Hər bir hərbi təyyarəmizin, tank ekipajının düşməmə zərbəsində Bakı neftçilərinin payı vardır”. Vaxtilə SSRİ Dövlət Plan Komitəsinin sədri olmuş Nikolay Baybakovun fikrinə: “Faşizm üzərində qələbə üçün Azərbaycanın etdiklərini, bəlkə, heç bir respublika etməmişdir”. Azərbaycanın iqtisadiyyatı, bütövlüklə, hərbi ehtiyacların ödənilməsinə xidmət edirdi. Müharibədən sonrakı illərdə də tez-tez “SSRİ bu müharibəni Mikulinin motorları, Yakovlevin təyyarələri və azərbaycanlı akademik Yusif Məmmədaliyevin benzinini hesabına uddu” – deyirdilər.

SSRİ-nin müharibədəki qələbəsi ilə qürur duyan heç kəs Azərbaycanın bu fədakarlığını unutmamalıdır. Bu bir vici-dən işidir. Müharibə illərində Azərbaycan xəstəxanalarında yarım milyona yaxın yaralı müalicə olunmuşdu. Azərbaycanlılardan ibarət 5 diviziya Qafqazdan Berlinə qədər böyük döyüş yolu keçmişdi. Azərbaycan övladları təkcə SSRİ ərazisində yox, Avropanın müxtəlif bölgələrində də partizan hərəkatına qoşulub böyük qəhrəmanlıqlar göstərmişdilər.

1941-ci ildə Azərbaycanın əhalisi 3,4 milyon nəfər idi. Əhalinin sayına görə İkinci Dünya müharibəsində ən çox itki verən respublika Azərbaycandır. Əhalinin hər 4 nəfərindən biri cəbhədə vuruşmuş, 8 nəfərindən biri həlak olmuşdu. Azərbaycanlı Sovet İttifaqı qəhrəmanlarının, general və komandirlərin igidliyi bütün SSRİ-də dillərdə gəzirdi.

Müharibədən sonrakı quruculuq illərində də Azərbaycanın alimləri, mühəndisləri SSRİ-nin, demək olar ki, bütün ərazisində sənayenin və iqtisadiyyatın dirçəlməsi və yüksəlişində öz xalqlarının başını ucaldan bir səviyyədə çalışıblar. Mülki sənayedən başlamış, atom gəmiqayırmasında, kosmik tədqiqatlara, təbəbətə qədər bir sıra sahələrdə yüzlərlə azərbaycanlı şəərəflə çalışıb, ad-sən qazanıblar.

Bütün maneələrə və ümitsiz proqnozlara baxmayaraq, Urenqoyda və Sibirədə qazın olduğunu inanan və onu kəşf edən SSRİ qaz sənayesi naziri, azərbaycanlı Sabit Orucov olmuşdu. Bu gün dünyanın bir sıra ölkələrinin möhtac olduğu Rusiya neftinin ən çox çıxarıldığı Qərbi Sibir, Tümen neft yataqlarını kəşf edən də azərbaycanlı geoloq Fərman Salmanov idi. Mərkəzdən “Qərbi Sibir və Tümenə neft ola bilməz!” – deyərək onu bu yoldan çəkəndirməyə çalışsalar da, Salmanov ağır cəza gözləyə-gözləyə, bir az da Şimala çəkilməmiş və xoşbəxtlikdən, icazəsiz qazdığı buruqdan neft fantan vurmuşdu. “Cinayətkar” bir gündə qəhrəman olmuşdu. Fərman Salmanov Rusiyada yüzdən çox neft yatağı aşkarlayıb istifadəyə vermişdi. Məşhur bakılı alim Eyyub Tağıyev-in başçılıq etdiyi institut neft quyularının maili üsulla qazılma texnologiyasını kəşf etmişdi. Dünyanın 50-dən çox ölkəsi bu texnologiyanı SSSI-dən almışdı. Bu kəşflərinə görə soydaşımız 3 dəfə “Stalin” mükafatına layiq görülmüşdü. Sovet kosmik proqramının banilərindən biri, pilotlu gəmilərin sınaq uçuşları üzrə dövlət komissiyasının sədri də azərbaycanlı general-leytenant Kərim Kərimov idi. Nüvə silahından dinc məqsədlərlə istifadə üzrə Sovet Dövlət Komissiyasına da uzun illər soydaşımız Abbas Çayxorski rəhbərlik etmişdi.

Mədəniyyət və ədəbiyyat sahəsində də Rusiya və Azərbaycan sənəçiləri, qələm sahibləri çiyin-çiyinə çalışıblar. Rus klassik ədəbiyyatının əsas nümunələri Azərbaycan türkcəsinə tərcümə edilib. Rus şairlərinin Bakı həyatı, Azərbaycanın və Rusiyanın böyük şeş ustalarının dostluqları əfsanələrə çevilib.

Azərbaycanın Xalq rəssamı Tahir Səlahov Rusiya Rəssamlar İttifaqının vitse-prezidenti idi. Rüstəm İbrahimboyov 4 dəfə Rusiya Federasiyasının dövlət mükafatına layiq görülmüş yeganə kinodramaturq və rejissor idi. Azərbaycan vokal məktəbinin yetirmələri Bülbül, Rəşid Behbudov, Müslüm Maqomayev, Polad Bülbüloğlu dünyada həm də SSRİ və Rusiya təmsilçiləri kimi sevilirlər. Əsərləri dünyanı dolanən bəstəkarlardan Qara Qarayev, Niyazi, Fikrət Əmirov, Arif Məlikov həm də sovet musiqi məktəbinə şöhrət gətiriblər.

Onların bəzisi öz yaradıcılıq həyatını Moskva ilə bağlamışdır. Rüstəm İbrahimboyovun “Səhranın bayaz günəsi” filmi oribtdə kosmonavtlara nümayiş etdirilirdi. Bu, bir ənənə idi. Heykəltaraşlarımızın yaratdığı əsərlər Bakı ilə yanaşı, SSRİ-nin bir sıra başqa şəhərlərində də meydanlarını bəzəyir.

Bu sətiləri yazarkən yadıma lap gənclik illərindən qatıldığım müxtəlif poeziya festivalları, SSRİ gənc yazıçılarının konfransları, müxtəlif respublikaların Azər-

baycanda keçirilən ədəbiyyat günləri, SSRİ yazıçılarının qurultayları düşür. Bakıda biz Moskvadan gəlmiş həmkarlarımızı böyük hörmətlə qarşılayırdıq. Yeni kitabların qarşılıqlı şəkildə tərcüməsi və təbliği həyatımızın normasına çevrilmişdi.

34 ildir ki, Rusiya ilə Azərbaycan öz müstəqil yolları ilə irəliləyirlər. Lakin Moskvadan başlamış Vladivostoka, Çukotkaya qədər Rusiyanın müxtəlif bölgələrində artıq Rusiya vətəndaşlığı daşıyan yüz minlərlə azərbaycanlı yaşayır. Onlar artıq Azərbaycanın da daxil olduğu SSRİ-yə yox, konkret olaraq Rusiyaya xidmət edir, Rusiyanın inkişafına çalışırlar. Bu insanların uşaqları rus dilində təhsil alır, rus ordusunda xidmət göstərirlər. Həmin soydaşlarımızın arasından çıxan istedadlı ziyalılar Rusiya elminin və mədəniyyətinin əsgərləridir. Onları Rusiyanın digər vətəndaşlarından ayırmaq Azərbaycana düşməncilikdən daha artıq Rusiyaya düşməncilikdir. Arada pozuculuq, ayrı-seçkilik salmaq Rusiya cəmiyyətinin təməllərini sarsıtmaqdır. Şübhəsiz, öz dövlətinə məhəbbəti olan heç bir ağıllı adam bunu istəməz.

Mən hər zaman Azərbaycanın müstəqilliyinin tərəfdarı olmuşam, bunla belə, köhnə ədəbi, mədəni əlaqələrin qorunmasını da zəruri hesab etmişəm. Müstəqillik bizi bir-birimizdən nə qədər ayırsa da, keçdiyimiz yolları tariximizdən və yaddaşıımızdan silə bilmərik. “SSRİ-nin qardaş xalqları” sözü unudulub, amma içimizdə bir yaxınlıq duyğusu həmişə yaşayır. Dünyanın başqa dövlətləri ilə müqayisədə SSRİ-dən qopmuş dövlətlərə həmişə öz tale ortağıımız, dostumuz kimi baxırıq.

Azərbaycanda rus dilində təhsil verən xeyli məktəb var. Bakıda Moskvanın 2 böyük universitetinin filialı fəaliyyət göstərir. Rusdilli bağçələr də ləğv edilməyib. Rus dilində buraxılan mətbuat orqanlarının, televiziyanın heç biri qıyıc yaratmır. Bakıdan uzaqda, ayalətlərdə rus-molakan kəndləri də hələ yerindədir. Bu insanlar bizim vətəndaşlarımızdır. Onlar bizimlə eyni sevinci və kədəri bölüşürlər.

Bu gün Rusiya televiziyaalarında azərbaycanlıların söyülməsi, təhqir edilməsi, cəmiyyətdə ciddi narahatlıq doğursa da, bu Azərbaycanda yaşayan heç bir rusa qarşı aqressiyaya çevrilmir. Siyasi höqqəbzazlarla sadə insanları qarışdırmaq olmaz. Rusiyada da, Azərbaycanda da iki dövləti, iki xalqı, dövlət başçılarını üz-üzə qoymaq, aranı qarışdırmaq istəyənlər qüvvələr var. Bəzi dünya dövlətləri də Azərbaycan–Rusiya münasibətlərinin pozulmasında maraqlılırlar. Bizə də, Rusiyaya da düşmənlər gözündə baxan bəzi qonşularımız isə nifaq toxumu səpməkdə davam edirlər.

Rusiya mətbuatında Azərbaycanı yer üzündən silmək, ölkəmizə qarşı ikinci cəbhə açmaq, azərbaycanlıları cəzalandırmaq şüarları gündən-günə daha bərkədən səslənir. Eyni şəkildə, Azərbaycanda da “bizə heç nə edə bilməzlər” kimi məsuliyyətsiz bəyanatlar eşidilir. Moskvada da, Bakıda da sırası vətəndəsin durumunu nəzərə almayan, özünü yalnız vətənpərvər, qəhrəman donunda göstərmək istəyənlər boşboğaz politoloqların sayı artır və insan bu məsuliyyətsiz bəyanatlara sakit qulaq asa bilmir.

Azərbaycanın Rusiyadan inciməsinin səbəbləri isə bəllidir. Rusiya vurulan təyyarədə ölən Azərbaycan vətəndaşlarının ailələrinə, yaxınlarına nə boyda bir faciə üz verdiyini nəzərə almadan bununla bağlı zəruri addımlar atmadan azərbaycanlılara qarşı sərt rəftarını, cinayət xarakterli ölüm hallarını davam etdirib. Bunlar çox ağır faktlardır. Münasibətlər də meşə yangını kimidir, vaxtında qarşısı alınmazsa, söndürülməzsə, getdikcə daha böyük əraziləri bürüyər. Əzab çəkən isə xatəli siyasi bəyənətlərin müəllifləri deyil, sadə adamlardır.

Rusiyada bəzən azərbaycanlı deyilən kimi bazar sözünü atırlar ortaya. Amma heç kim azərbaycanlıların Rusiya bazarlarına nə vaxt, necə öz tutduqlarını düşünmür. Bu, xalqın xarakteri və həvəsi ilə bağlı deyil, keçmiş SSRİ rəhbərliyinin ikiüzlü, riyakar münasibətinin nəticəsidir. 1988-ci ildən başlayaraq Ermonistandan, onun ardınca Azərbaycanın öz ərazisi olan Qarabağdan yüz minlərlə insan qovulanda, didərgin salınanda onların bir çoxu uşaqlarını ölümdən xilas etmək, ailələrini qorumaq, ac qalmamaq üçün SSRİ-nin başqa bölgələrinə üz tutdular. Evsiz, eşiksiz, köməksiz insanlar uşaqlarının gündəlik yeməyini çıxarmağın ən qısa və asan yolunu bazarlarda gördülər. Onların bir çoxu Rusiya bazarlarında Azərbaycan məhsulları satır, bolluq yaradır.

Bazarlarda çalışanların hamısı bazar adamı deyil. Onların içərisində yüksək təhsilli insanlar da var. Təsədüfi deyil ki, aralarından bir xeyli iş adamı, Rusiya iqtisadiyyatının inkişafına kömək edən mütəxəssislər çıxıb. Onların hamısına bir gözlə baxıb aşağılamaq olmaz. Onlar dağlan imperiyanın yaralarını sinələrində daşıyan insanlardır. Və bu gün onlara yara üstündən yara vurmaq günahdır.

Axır ki, Rusiya ilə Azərbaycan arasındakı bu soyuqluq aradan qaldırılma yoluna çıxarılır. Bu gün Rusiyada baş aparən və cəzasızlıq şəraitində istədiklərini edən icazəli-icazəsiz güc strukturları və sov-nist qruplar, şübhəsiz, durdurulacaqdır.

Mən yazının bura qədər olan əsas his-səsini bir ay öncə yazmışdım. Bu günlərdə Düşənbədə MDB Dövlət Başçıların Zir-və görüşü zamanı Azərbaycan və Rusiya prezidentləri arasında keçirilən görüş və Vladimir Putinin Şimali Qafqazda Azər-baycan təyyarəsinin vurulması ilə bağlı bir daha üzrxahlıq etməsi, öz ölkəsinin öhdəsinə düşən hüquqi vəzifələrini yerinə yetiriləcəyini vəd etməsi, münasibətlərin nizamlanması istəyini dilə gətməsi nə vaxtdır gözlənilən addım olmaqla yanaşı, arzu etdiklərimizin təsdiqidir.

Tarix boyu hər bir ölkənin ziyalı təbəqəsi odun üstünə yağ yox, su tökən olub. Hətta ən böyük dövlətlərin, ən güclü imperatorluqların müdrik, ağıllı adamları öz dövlətləri üçün münəqişə yaranmasını istəməzlər. Çünki müharibənin də, siyasi qarşıdurmaların da əzabını çəkən sırayı insanlardır, xalqdır. Bu gün dünya ölkələri quduz bir ehtirasla silahlanırlar və öldürücü silahların, hətta dünya sivilizasiyasının sonunu götürə bilən texnoloji fəlakətlərin axtarışı güclənir. Bu pullarla dünyada aclığın, xəstəliklərin qarşısını almaq olardı.

Amma yox, unudulmaz şairimiz Əli Kərim demiş, qədim insanın bir-birinə atdığı daş zaman-zaman oxə, nizəyə, qılınca, topa-tüfəngə, raketə, atoma çevrilərək elə o daş atan insanın başına bələ olmaqdadır. Kim dayandıracaq bu dünyanın sonunu yaxınlaşdırən fəlakət axınını?

Böyük Azərbaycan dramaturqu Hüseyn Cavid abəs yerə demirdi:

**Kəssə hər kim tökülən qan izini,
Qurtaran dahi odur Yer üzünü.**

Təəssüf ki, elm-texnika, dahilər Yer üzündə savaqların durdurulmağından daha çox, yeni silahların icadına çalışırlar. Günün birində Rusiya–Ukrayna savaşı da bitəcək. Əbədi müharibə yoxdur. Xüsusən iki qardaş xalq arasında. Qonşular da sonsuz savaşa bilməzlər. Sonra axan qanlar quruyacaq, vurulan yaralar tez-gec sağalacaq, amma bir sualın cavabı heç vaxt tapılmayacaq: Bu qardaş xalqlar, qonşular öz problemlərini qansız-qadasız həll edə bilməzdimi?

Dünyada cəmi bir ömür yaşayan insanlar çəkdiyi zülmərlərin məsuliyyəti bəs kimin boynunda qalacaq?

*Sabir RÜSTƏMXANLI,
Xalq şairi*